

9-APREL –
SOHIBQIRON
AMIR TEMUR
TAVALLUD TOPGAN KUN

2024-YIL 9-APREL SESHANBA

№ 14 (1426)

INSON va qonun

www.adolatmarkazi.uz www.hudud24.uz @hudud24official

Buyuk shaxs dahosi oldida mangu ehtiroim

Amir Temur buyuk sarkarda, adolatli shoh, mohir diplomat sifatida dunyoda dovuq qozongan. Tartib-intizomga asoslangan saltanat barpo etgan. Xalqaro savdo-sotiq, jahon ilm-fani rivojiga behisob hissa qo'shgan.

Amir Temur davlat arbobi bo'lish bilan birga xalqparvar, insonparvar hukmdor bo'lib, tarixda o'chmas iz qoldirganini ko'plab islohotlarda ko'rish mumkin.

Jumladan, Amir Temur barcha jamiyat a'zolarining turmush tarzidan xabardor bo'lish bilan birga: "ulug'larini og'a qatorida, kichiklarini farzand o'rnida ko'rib", munosabatda bo'lgan, "adolat va insof bilan Tangrining yaratgan bandalarini" o'zidan rozi qilgan.

Amir Temur har bir muhim masalani yakka o'zi hal etmasdan, balki o'z siyosatini donolik bilan amalga oshirish maqsadida asl zotli, shijoatli va aql-farosatli er-yigitlarni atrofiga birlashtirgan. Uning "Davlat ishlarining to'qqiz ulushi kengash, tadbir va mashvarat, qolgan bir ulushi esa qilich bilan bajo keltirilur", degan ta'kidi zamirida ular bilan maslahatlashib, barchalarining maqsadlari, so'zlari, taklif va mulohazalarini inobatga olganini anglash mumkin.

Sohibqiron qaysi mamlakatni zabt etmoqchi bo'lsa, to'g'ri tadbir va kengash bilan xatoga yo'l qo'ymaslik uchun har qadamini ko'p o'ylab, sergaklik va ehtiyotkorlik bilan ish tutgan.

Amir Temur o'g'itlari

Yaxshini yomon
kunda sina.

Aqli dushman johilu nodon
do'stdan yaxshiroq.

Yaxshilarga yaxshilik qildim, yomonlar-
ni esa o'z yomonliklariga topshirdim. Kim
menga do'stlik qilgan bo'lsa, do'stligi qadri-
ni unutmadim va unga muruvvat, izzatu
ehson ko'rsatdim.

Chorasi bo'lmagan ishga kirishma,
chunki undan qutulib bo'lmaydi.

Qo'rqmasang yov
qochar.

Dushmanning kulgani –
siringni bilgani.

Chin do'st uldirki, do'stidan hech qachon ranji-
maydi, agar ranjisa ham uzrini qabul qiladi.

Yozilgan narsa avlodlar xotirasida
qilingan ishdan ham uzoqroq yashaydi.

2 9-APREL – SOHIBQIRON AMIR TEMUR TAVALLUD TOPGAN KUN

Temuriylar davrida biz bugungi kunda “korrupsiya” va “poraxoʻrlik” deb ataydigan illatning har qanday koʻrinishlari qoralangan. Unga qarshi kurashilgan va uning uchun javobgarlik belgilangan. Xoʻsh, Amir Temurning markazlashgan davlatida korrupsiya va poraxoʻrlikka qarshi kurashish siyosati qanday boʻlgan?

AMIR TEMURNING KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISH SIYOSATI

■ Javobgarlikning muqarrarligi prinsipi

Qariyb 150 yil davom etgan halokatli moʻgʻullar istibdodidan soʻng Turonda mustaqil davlat yaratishga erishgan Temur tez orada bu davlatda adolatli, mukammal qonun-qoidalar joriy qilib, markazlashgan saltanatni maʼmuriy, harbiy va mahkama tizimlarini yaratish orqali boshqargan. Amir Temur davlatida qonun barchaga – vazirlar, amirlar, hokimlar, shahzodalar va raiyat uchun barobar boʻlgan. Oʻz amalini suiisteʼmol qilish, poraxoʻrlik kabilar ogʻir gunoh hisoblanib, qattiq jazolangan. U shaharda adolat oʻrnatishini jarchilar vositasida elga maʼlum qilgan. Amir Temur safardaligidan foydalanib, oʻz shaxsiy manfaatlarini oʻylab ish tutgan, davlat mulkini talon-toroj qilgan amaldorlar mansabi, molu dunyosi va saroy ahli bilan qarindoshligidan qatʼiy nazar soʻroq qilinib, hibsga olingan va qattiq jazolangan.

Davlat mablagʻini va davlatga tegishli otlarni talon-toroj qilgan qator yuqori martabali amaldorlar, firibgar va muttahaamlar ham jinoiy javobgarlikka tortilib, ularga nisbatan jinoiy jazo tayinlangan. Ayni vaqtda esa Amir Temur qonuniy ishlagan tadbirkorlarni himoya qilgan. U jinoyatga qoʻl urgan har qanday kishini jazosiz qoldirmagan va aybsiz kishini himoya qilib, uni jazolashga yoʻl qoʻymagan.

Yuqoridagi misollarni biz ispan elchisi Ru Gonsales de Klavixoning “Kundaligi”dagi qaydlarda ham koʻrishimiz mumkin. Xususan, Klavixo Amir Temur Samarqand saltanatida boshliq hisoblangan dina, yaʼni dorugʻani – bosh vazirni Temur safardaligidan uning ishonchidan foydalanib, oʻz lavozimini suiisteʼmol qilgan uchun (masjid qurishda talon-torojlikka yoʻl qoʻygan, mansabiga sovuqqonlik bilan qaragan) mol-mulki musodara qilinib, unga nisbatan oʻlim jazosi qoʻllanilganini qayd qiladi.

Bundan tashqari, Klavixoning kundaligida dorugʻaning gunohidan toʻrt yuz kumush tanga evaziga kechishni soʻragan podshoh aʼyonlaridan biri ham oʻlim jazosiga hukm qilinganligi keltiriladi. U Temur uzoq safarga joʻnashdan oldin uch ming otni ishonib topshirib ketgan, ammo qaytgach, saltanat mul-

king bir donasini ham qoldirmagan, tugal saqlay olmagan yana bir nufuzli shaxs, shu kabi jinoyatlar va boshqa turli-tuman kirdikorlarga qoʻl urganlar ham javobgarlikka tortilganini yozib qoldirgan.

Amir Temur davlatda qilmishida jinoyat tarkibining mavjudligi aniqlangan har bir shaxsning javobgarlikka tortilishi shartligini, yaʼni javobgarlikning muqarrarligi prinsipini joriy qilgan. Davlatda sudlarning odil sudlovni amalga oshirish borasidagi faoliyatiga biron-bir tarzda aralashishga yoʻl qoʻyilmagan va bunday aralashuv qonunga muvofiq javobgarlikka sabab boʻlgan. Klavixoning yozishicha, pora taklif qilgan shaxs ham tegishli tartibda jinoiy javobgarlikka tortilgan.

■ Davlat rivojida savdoning ahamiyati

Amir Temur davlatida ishlab chiqarish va savdo munosabatlaridagi ijtimoiy adolat masalasi ham muhim hisoblangan. Yaratilgan shart-sharoitga, mavjud tartiblarga rioya qilmay, tekin daromad ketidan quvganlar jazoga tortilishi hech gap emasdi. Klavixoning guvohlik berishicha, navbatdagi harbiy yurishdan qaytgach, Amir Temur oʻzi yoʻqligida shaharda ahvol qanday boʻlganini tekshirgan. Shunda Temur yoʻqligida goʻshtning narxini oshirib sotgan bir-ikkita qassob, shuningdek, mollarga ortiqcha narx qoʻyib sotishda ayblangan kovushdoʻz javobgarlikka tortilib, jazolangan.

Ayni vaqtda Temur savdogarlarni himoya qilgan va davlatning rivojida savdoning ahamiyati juda kuchli ekanini juda yaxshi tushungan hamda savdosotiqqa katta eʼtibor bergan. Zero, u “Dunyo savdo ahli ila oboddir” degan. Klavixo Samarqandda kechayu kunduz savdo-sotiq uzluksiz davom etadi, deb yozadi. “Temur tuzuklari”da “azmi qatʼiy, tadbirkor, xushyor, mard shijoatli bir kishi mingta tadbirsiz, loqayd kishidan yaxshiroqdir” deyilgani ham fikrimizni tasdiqlaydi.

Amir Temurning davlat hokimiyati bosh qoidasi “Kuch adolatda”, yaʼni uning uzugi koʻzida yozilgan “Adolat najot yoʻlidir” degan qisqacha iborasi ham uning dunyoqarashi koʻzgusi va amaliy faoliyatining asosiy shiori edi. Ayni paytda sohibqironning oʻzi ham qonunlarga qattiq amal qilgan.

■ Murojaatlar bilan ishlashning qadimiy tartibi

Amir Temur har gal safardan qaytganda Samarqand aholisining ahvolidan xabar olgan. Maʼlum kunlarda murojaatchilarni qabul qilgan. Ariza, shikoyat, taklif bilan kelganlarning qabullari arzi begi tomonidan tashkillashtirilgan. Shu orqali, yaʼni qabul vaqtida shahar hokimi va amaldorlar oddiy xalqqa nisbatan qanday muomala qilayotganini bilib olgan.

Sohibqiron oʻtkazgan qabullardan biri toʻgʻrisidagi maʼlumotlar bugungi davrimizgacha saqlanib qolgan. Unda yozilishicha, oddiy dehqonlardan bir guruhi miroblar ishidan norozi boʻlgan. Negaki, miroblar ariqlarni toʻsib, kim pora bersa, shunga suv ochib bergan, porasiz hech kimga suv bermay qoʻyishgan. Amir Temur bu qingʻirlikni odam oʻldirish kabi ogʻir jinoyat bilan teng, deb hisoblagan. Shu sabab, bu ogʻir jinoyatni koʻrib chiqishda xolis kishilarni – sayyidlarni chaqirib, ular bilan maslahatlashgan. Ular ishtirokida oʻz nafsiga qul boʻlgan miroblarga odil hukm chiqarib, aybdorlarni Zarafshon daryosiga tashlab yuborishga farmon bergan ekan.

Umuman olganda, “Temur tuzuklari”dan anglashiladiki, davlat boshqaruvida ochiqlik va hisobdorlik muhim boʻlgan. Jinoyatlarning sodir etilgani va adolatli jazolar qoʻllanilayotgani haqida xabargirlar saltanatning eng chekka yerlaridan ham muttasil yozma ravishda xabar berib turishi shart edi. Agar xabargir biror sipohiy yoki amaldorning xizmatini yashirsa, yoxud yolgʻon xabar yozsa, qilmishi isbotlangach, uning qoʻllari kesilgan. Voqealarni ataylab yozmasalar, xabargirlarning barmoqlari kesilgan. Agarda xabarchilar yolgʻon xabarni tuhmat yoki gʻaraz bilan yozgan boʻlsa, qatl etilgan. Xabarlar kunma-kun, haftama-hafta oyma-oy Amir Temurga yetkazib turilgan. Xabarnavislar har bir sarhad, viloyat va lashkarlarda tayin qilingan hamda ulardan rostlik-toʻgʻrilik talab qilingan.

■ Mansabdorlarga ham jazo bor...

Amir Temur davlati adolatli qonun ustuvorligiga asoslangan adolat mezonlari, toʻra va tuzuklar asosida qurilgan. Qonun ustuvorligi va qonun oldida barchaning tengligi, jazo muqarrarligi, odillik taʼminlangan. Jinoyatga qoʻl urgan har qanday kishini jazosiz qoldirmagan. Aybsiz kishi himoya qilinib, uni jazolashga yoʻl qoʻyilmagan. Jinoyatchi aybi isbotlangachgina, javobgarlikka tortilgan.

Davlat xizmatchilariga tegishli tartibda maosh berilgan. Ular, oʻz navbatida, suiisteʼmolchilikka yoʻl qoʻyishmagan. Jumladan, sipohiyardan biron kishi zoʻrlilik bilan fuqarolarning uylariga koʻchib oʻtishga va ularning mollari va otlarini olib ketishga yoʻl qoʻyilmagan va bu taqiqlangan.

Soliq siyosati qatʼiy tartibga solingan. Xalqdan qoʻshimcha yoki bekor qilingan soliqlarni yigʻish taqiqlangan. Toʻlangan soliq miqdorlari yozib borilgan. Gʻazna mablagʻlarini suiisteʼmol qilish yoki qisman oʻzlashtirish holatlarida moliya vaziriga alohida sanksiyalar qoʻllangan.

Amir Temur qatʼiy choralarni yirik mansabdorlarga nisbatan ham qoʻllagan. Mansabdorlar tomonidan jinoyatlarga jazo tayinlash alohida nazoratga olingan. Davlat amaldorlarining suiisteʼmolchiligi va poraxoʻrligi eng xavfli jinoyat hisoblangan. Mansab kishilari qilgan nojoiz ishi uchun, mansabidan qatʼi nazar, qonun oldida javobgarlikka tortilgan. Bunday jinoyatlar uchun hatto oʻlim jazosi qoʻllanilgan.

Tarixiy manbalar bilan tanishar ekansiz, adolat ustuvorligini taʼminlashni istagan Amir Temur davlatda korrupsiya va poraxoʻrlikning ildizini qirqish maqsadida oʻziga xos tadbirlar ishlab chiqqaniga guvoh boʻlasiz. “Tuzuklar”dan anglashiladiki, baʼzi bir jinoyatlar, masalan oʻgʻirlik uchun “Yaso” qonunlari boʻyicha jazo berilgan. Bu odilona siyosat orqali barcha mansabdorlarning hisobdorligi taʼminlangan. Ularning faoliyati ustidan jamoatchilik nazorati oʻrnatilgan. Shu orqali davlat xizmatlari barcha uchun ochiq boʻlgan.

Davlat OBLAQULOV,

Huquqni muhofaza qilish akademiyasi mustaqil izlanuvchisi

Rishton tumanining “Buloqboshi” mahallasida yashovchi N. Ismoilova 2011-yildan buyon sobiq tuman DSENM (hozirgi O‘zbekiston Respublikasi Sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi qo‘mitasining tuman bo‘limi)da ishlab kelgan. 2018-yil fevral oyida esa unga tug‘uruq va bola parvarishi ta‘tili berilgan.

Ta‘tildan qaytgan xodim ISHSIZ QOLGAN

Ammo mazkur ta‘til tugamasdan – 2020-yil yanvar oyida N. Ismoilova ikkinchi marotaba tug‘uruq va bola parvarishi ta‘tiliga chiqqan. Nafisa oradan 3 yil o‘tgach, ya‘ni joriy yilning yanvar oyida ishga qaytmoqchi bo‘ladi. Biroq bo‘lim rahbari “Ish o‘rni qisqargan” degan vaj bilan uning talabini rad etgan.

Natijada N. Ismoilova tuman adliya bo‘limiga murojaat qilib, ishga qaytishda amaliy yordam so‘ragan.

O‘rganish davomida aniqlandiki, 2018-yilda ayol tug‘uruq va bola parvarishi ta‘tiliga chiqqach, uning o‘rniga boshqa xodim vaqtincha o‘tkazilgan. Aniqrog‘i, ayolning ish o‘rni qisqarmagan.

Mehnat kodeksining 215-moddasiga muvofiq, ijtimoiy ta‘tillarda, xususan, tug‘uruq va bola parvarishi ta‘tilida bo‘lgan davrda xodimning ish o‘rni (lavozimi) saqlanib qoladi hamda xodim bilan tuzilgan mehnat shartnomasini ish beruvchining tashabbusiga ko‘ra bekor qilishga yo‘l qo‘yilmaydi.

Kodeksning 405-moddasiga binoan esa bolani parvarishlash ta‘tillari davrida xodimning ish joyi (lavozimi) saqlanadi. Bu ta‘tillarning ko‘pi bilan olti yili mehnat stajiga qo‘shiladi, shu jumladan mutaxassisligi bo‘yicha ish stajiga ham qo‘shib hisoblanadi.

Bundan ko‘rinib turibdiki, 2018-yilda N. Ismoilovanning o‘rniga vaqtincha o‘tkazilgan xodim u ishga qaytmoqchi bo‘lganida joyini bo‘shatib berishi lozim edi. Sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi qo‘mitasining Rishton tuman bo‘limiga taqdimnoma kiritildi. Natijada N. Ismoilova avvalgi ishiga qaytarildi.

Ikromjon ISAQOV,

Rishton tuman adliya bo‘limi boshlig‘i

“Yuridik xizmat ko‘rsatish markazlari to‘g‘risida”gi Nizomga asosan yuridik xizmat ko‘rsatish markazlari o‘ziga yuklangan vazifalarga muvofiq tegishli tuzilmalar bilan birgalikda yuridik xizmat ko‘rsatiladigan tashkilotlarning debitorlik va kreditorlik qarzlari ahvolini o‘rganish, ularning miqdorini kamaytirish choralarini ko‘rishda ishtirok etishi belgilangan bo‘lib, shunga ko‘ra Markaz tomonidan joriy yilning yanvar oyi holatiga bo‘limning mahsulot yetkazib beruvchilar o‘rtasida 2023-yil davomida yetkazib berilgan mahsulot uchun xo‘jalik yurituvchi subyektlardan qancha miqdorda qarzdorligi holati monitoring qilindi.

Tadbirkorlarning haqi undirildi

Monitoring natijalariga ko‘ra, 2023-yil 1-yanvardan 31-dekabr gacha bo‘lgan davr oralig‘ida tuman Maktabgacha va maktab ta‘limi bo‘limining xo‘jalik yurituvchi subyektlar oldidagi jami debitorlik va kreditorlik qarzdorligi 2,5 mlrd so‘mdan ziyodligi ma‘lum bo‘ldi.

Jumladan, “Davronbek Shohsanam kelajagi” oilaviy korxonasi 11 mln 371 ming 999 so‘m, “Davlatbek agro xizmat” MChJdan 157 mln 21 ming 49 so‘m, “Azizbek yorqin kelajagi” xususiy korxonasi 109 mln 805 ming 49 so‘m, “Baliqchi orzulari” xususiy korxonasi 4 mln 216 ming so‘m, “Ishonch sharsharasi” xususiy korxonasi 6 mln 129 ming 245 so‘m, “Yashil vodiy javohiri” fermer xo‘jaligidan 540 mln 679 ming 860 so‘m, “Baliqchi navosi” MChJdan 1 mlrd 580 million 933 ming 912 so‘m, “Iqbol lyuks” xususiy korxonasi 31 mln 236 ming 500 so‘m, “Bernora lyuks” xususiy korxonasi 84 mln 232 ming 700 so‘mni tashkil etadi.

O‘zbekiston Respublikasining “Xo‘jalik yurituvchi subyektlar faoliyatining shartnomaviy-huquqiy bazasi to‘g‘risida”gi qonunining 7-moddasida xo‘jalik shartnomasi tarafdorlarining majburiyatlaridan biri sifatida tuzilgan xo‘jalik shartnomalari bo‘yicha zimmlariga olingan majburiyatlarni o‘z vaqtida va tegishli tartibda bajarishlari shartligi belgilangan.

Shu bilan birga bo‘lim va xo‘jalik yurituvchi subyektlar o‘rtasida tuzilgan shartnomalarning 2-bandi (yetkazib berish va hisob-kitoblarning shartlari) 2.1 kichik bandida “Buyurtmachi” mazkur shartnomani g‘aznachilik bo‘linmasida ro‘yxatga olingan kundan boshlab 10 kalendar kuni ichida qonunchilikka muvofiq, shartnoma umumiy summasidan 30 foiz miqdorida oldindan to‘lash majburiyatini oladi, qolgan 70 foizini tovarni olgandan so‘ng 30 kalendar kuni ichida qabul qilish-topshirish dalolatnomasi, hisob-faktura va boshqalar asosida to‘laydi, deb belgilangan.

Yuqoridagilarga ko‘ra, adliya bo‘limi tomonidan tuman MMTBga taqdimnoma kiritildi. Natijada nomlari ko‘rsatilgan tadbirkorlik subyektlariga to‘lanishi lozim bo‘lgan 2,5 mlrd so‘mdan ortiq pul mablag‘lari to‘lab berilishi ta‘minlandi.

Baliqchi tuman adliya bo‘limi

Fuqaroning doimiy yashaganlik fakti tasdiqlandi

Sirdaryo tuman adliya bo‘limiga S. Qodirova murojaat qilib, O‘zbekiston Respublikasida 1996-yildan buyon yashab kelishini biroq ro‘yxatga qo‘yilmagan sababli fuqarolik olishda muammolar bo‘layotganini, O‘zbekiston Respublikasida doimiy yashaganlik faktini sud orqali belgilashda amaliy yordam berishni so‘ragan.

Aniqlanishicha, S. Qodirova haqiqatan ham, oila a‘zolari bilan 1996-yilda doimiy yashash uchun Tojikiston Respublikasidan doimiy pasport ro‘yxatidan chiqib, O‘zbekiston Respublikasi, Sirdaryo viloyati, Sirdaryo tumani, “Paxtakor” mahallasi, Gulobod ko‘chasiga ko‘chib kelib, 28 yildan buyon ushbu manzilda yashagan.

To‘plangan hujjatlar asosida S. Qodirova manfaatida fuqarolik ishlari bo‘yicha Sirdaryo tuman sudiga da‘vo arizasi kiritilib, sudning hal qiluv qarori bilan S. Qodirovaning O‘zbekiston Respublikasida doimiy yashaganlik fakti belgilandi.

Shaxboz ISMOILOV,

Sirdaryo tuman adliya bo‘limi bosh maslahatchisi

Pop tuman yo‘llardan foydalanish unitar korxonasi ishlagan fuqarolar M. Tursunboyev, X. Xalimboyev O. Bobonazarov hamda N. Abdusalimovlar unitar korxonaning rahbarining tegishli buyrug‘iga asosan ular bilan tuzilgan mehnat shartnomasi bekor qilingani, ammo ularga foydalanilmagan mehnat ta‘tili davri uchun pullik kompensatsiya to‘lab berilmayotganidan norozi bo‘lib, tuman adliya bo‘limiga murojaat qilgan.

“UNUTILGAN” HISOB-KITOB

O‘rganish jarayonida tuman yo‘llardan foydalanish unitar korxonasi sobiq xodimlari M. Tursunboyev, X. Xalimboyev O. Bobonazarov hamda N. Abdusalimovlar bilan tuzilgan mehnat shartnomasi belgilangan tartibda bekor qilinib, ishdan bo‘shatish haqida buyruq rasmiylashtirilishiga qaramay, xodimlarga foydalanilmagan mehnat ta‘tili pullari kompensatsiya qilib to‘lab berilmagan ma‘lum bo‘ldi.

Mehnat kodeksining 172-moddasiga ko‘ra, mehnat shartnomasi bekor qilinganda xodim bilan hisob-kitob qilinishi kerak. Hisob-kitob xodimga: oxirigacha olinmagan ish haqini, xodim tomonidan foydalanilmagan barcha asosiy va qo‘shimcha ta‘tillar uchun kompensatsiyalarni, agar mehnat to‘g‘risidagi qonunchilikda yoki mehnat haqidagi boshqa huquqiy hujjatlarda yoxud mehnat shartnomasida boshqa to‘lovlarni to‘lash nazarda tutilgan bo‘lsa, ushbu to‘lovlarni to‘lashni o‘z ichiga oladi.

Mehnat kodeksining 333-moddasiga ko‘ra, ish beruvchi ish haqini, ta‘til to‘lovlarni, mehnat shartnomasi bekor qilingandagi to‘lovlarni va (yoki) xodimga to‘lanishi lozim bo‘lgan boshqa to‘lovlarni to‘lash muddatini buzgan taqdirda, ularni to‘lov muddatidan keyingi kundan e‘tiboran to‘liq haqiqatda hisob-kitob qilingan kunni o‘z ichiga olgan muddatgacha har bir kechiktirilgan kun uchun Markaziy bankning o‘sha vaqtda amalda bo‘lgan qayta moliyalashtirish stavkasidan kelib chiqqan holda foizlar (pullik kompensatsiya) bilan birga qo‘shib to‘lashi shartligi belgilangan.

O‘rganish yakuni bo‘yicha 4 nafar xodimning foydalanilmagan mehnat ta‘tili uchun 25 million 117 ming 316 so‘m hamda kechiktirilgan kunlar uchun 69 million 401 ming 442 so‘m, jami 94 million 518 ming 758 so‘m pulni tuman yo‘llardan foydalanish unitar korxonasi undirish yuzasidan fuqarolik ishlari bo‘yicha Chust tumanlararo sudiga kiritilgan da‘vo arizalari qanoatlantirilib, fuqarolarning murojaatlari ijobiy hal etildi.

Akmal QODIROV,

Pop tuman adliya bo‘limi bosh maslahatchisi

4 KO'ZGU

Prezidentimizning 2023-yil 3-iyuldagi “Ma'muriy islohotlar doirasida oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar sohasida davlat boshqaruvini samarali tashkil qilish chora-tadbirlari to'g'risida”gi qarorida talabalarining nazariy bilimlarini amaliyotda mustahkamlash, ularni kasbiy faoliyatga tayyorlash darajasi va sifatini oshirish, shuningdek, amaliyot o'tash davrida qo'llab-quvvatlash ham ko'zda tutilgan.

Talabalarining malaka amaliyoti ENDI BUNING UCHUN HAQ TO'LANISHI BELGILANMOQDA

Bu ezgu maqsadlarni amalga oshirish uchun esa Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 8-yanvardagi “Oliy ta'lim tashkilotlari talabalarining haq to'lanadigan malaka amaliyotini tashkil etish tartibi to'g'risida”gi qarori asosida “Oliy ta'lim tashkilotlari talabalarining iqtisodiyot tarmoqlari korxonalarida haq to'lanadigan ishlab chiqarish amaliyotini tashkil etish tartibi to'g'risidagi Nizom” tasdiqlandi. Nizomga muvofiq, haq to'lanadigan ishlab chiqarish amaliyotini tashkil etish maqsadida Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tomonidan talabalar o'rtasida har yili kamida bir marotaba tanlov o'tkaziladi. Bunda amaliyot o'tash uchun 500 ta (Toshkent shahriga 45 ta, Qoraqalpog'iston Respublikasi va viloyatlar uchun – 35 tadan) o'rin ajratiladi.

Tanlovda qatnashish uchun talaba bitiruvchi bosqichda tahsil olayotgan va ta'lim yo'nalishi (mutaxassisligi) tarmoq korxonasidagi faoliyat yo'nalishiga mos bo'lishi hamda O'zbekiston rezidenti bo'lishi kerak.

Maxsus komissiya o'z yo'nalishida kamida 2 yillik mehnat stajiga ega bo'lgan yuqori malakali (turli vazirlik, idoralar, ilmiy va ilmiy-tadqiqot muassasalaridan ham kelishuv asosida jalb etilishi mumkin) kamida 7 nafar (toq sonli) a'zodan iborat tarkibda tuziladi. Maxsus komissiya tarkibining 2 nafar a'zosi tegishli tarmoq korxonalarini mutaxassislari orasidan jalb qilinadi. Maxsus komissiyaga raislik qilish hududiy boshqarma rahbariga yuklanadi. Oliy ta'lim tashkiloti esa ariza bergan talabalar to'g'risidagi ma'lumotlarni yo'llanma xati bilan Maxsus komissiyaga 5 ish kunida taqdim etadi.

O'z navbatida, Maxsus komissiya kelib tushgan hujjatlarni 5 ish kuni davomida ko'rib chiqib, talabani tanlovda ishtirok etishi yoki uni rad etish to'g'risida qaror qabul qiladi. Shundan so'ng, Maxsus komissiya tomonidan taqdimot ko'rinishida talaba amaliyotini tashkil etish ish rejasi himoyasi o'tkazilib, 20 kun ichida yakuniy qaror qabul qilinadi.

Talabani amaliyot o'tashi uchun sinov muddati belgilanmaydi. Talabalarini ish vaqtidan tashqari ishlarga jalb etishga, shuningdek, ishlanmaydigan bayram va dam olish kunlarida ishlatishga yo'l qo'yilmaydi. G'olib talabalarining amaliyoti bo'yicha xarajatlar esa Maxsus komissiya tomonidan yakuniy qaror qabul qilingandan so'ng 15 kun davomida qoplanadi. Bunda talabaga bazaviy hisoblash miqdorining 2 baravari miqdorida ish haqi va unga hisoblangan ijtimoiy soliq tegishli hisob raqamiga o'tkaziladi.

Yuqoridagi Nizom harbiy va harbiylashtirilgan oliy ta'lim tashkilotlariga nisbatan tatbiq etilmaydi.

Nodirjon SHOIMOV,

Boysun tuman adliya bo'limi yuridik xizmat ko'rsatish markazi boshlig'i

Antiradar nima? Uning radar-detektordan qanday farqi bor va ularni mashinaga o'rnatish qay darajada qonuniy? Qanday holatda mashinada telefondan foydalanish mumkin?

ANTIRADAR O'RNATISH QAY DARAJADA QONUNIY?

MASHINADA TELEFON VA BOSHQA TEXNIK JIHOZLARDAN FOYDALANISH TO'G'RISIDA MUHIM 5 JIHAT

QANDAY HOLATDA TELEFONDA GAPLASHISH MUMKIN?

Hech kimga sir emaski, transport vositasini boshqarish vaqtida haydovchilarning telefondan foydalanishi taqiqlangan va buning uchun ma'muriy javobgarlik belgilangan.

MASHINA HAYDASH DAVOMIDA IJTIMOIY TARMOQLARDA JONLI EFIRDA CHIQISH QILISH, STORYLAR QO'YISH MUMKINMI?

Mashina boshqaruvida turib haydovchi tomonidan olingan videolarga ko'zi tushmagan Internet foydalanuvchisining o'zi bo'lmasa kerak. Masalan, mashinada yuqori tezlikda harakatlanayotganligi aks etgan yoki jonli efilarda blogerlar tomonidan rulda turli voqealarga munosabat bildirilgan videolar yangilik emas va bunday holatlar kun sayin ko'payib bormoqda.

Xo'sh, bu qay darajada qonuniy? Telefondan quloqchinlar orqali va qo'llarni ishlatmasdan turib so'zlashuvlar olib borish imkoniyatini beradigan boshqa uskunalar orqali foydalanishga yo'l qo'yiladi.

Shu o'rinda savol tug'iladi – bu istisno faqat telefon so'zlashuvlari uchunmi yoki boshqa holatlar uchun ham qo'llaniladimi? Aytish kerakki, qonunchilik bu borada aniq va qat'iy qoidalarini o'rnatmagan.

Bu o'rinda foydalanish maqsadlariga aniqlik kiritilmagan. Jumladan, telefondan nafaqat qo'ng'iroq qilish va unga javob berish, balki audio, videotasvirlarni olish, musiqa tinglash, filmlar tomosha qilish yoki ijtimoiy tarmoqlarga kirish ham mumkin. Bundan tashqari, bugungi kunda navigator dasturlar aksariyatning safardagi yordamchisiga aylanib ulguragan.

Shundan kelib chiqib, aytish mumkinki, huquqiy jihatdan qo'l ishlatmay so'zlashish imkonini beruvchi uskunalar orqali telefondan foydalanishni cheklovchi qat'iy taqiq yo'q hamda telefondan mashina boshqarish davomida qo'lni ishlatmay foydalanish mumkin.

Ammo ta'kidlash kerakki, ushbu bo'shliq avtohalokatlar soni oshishiga, shu bilan birga, kishilarning hayoti va sog'lig'iga jiddiy shikast yetishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu bois, Yo'l harakati qoidalarida telefondan foydalanish ruxsat etilayotgan holatlar doirasi aniq belgilanishi kerak.

TELE, VIDEOMONITOR O'RNATISH MUMKINMI?

Yo'l harakati qoidalariga asosan haydovchiga transport vositasi salonining old qismiga o'rnatilgan tele, videomonitoridan tele, videodasturlarni tomosha qilish uchun foydalanish taqiqlangan.

Aytish mumkinki, ushbu taqiq faqatgina boshqaruv davomida tomosha qilishga tegishli bo'lib, mashinaga tele, videomonitor o'rnatishga nisbatan hech qanday taqiq qo'ymaydi.

ANTIRADAR VA RADAR-DETEKTOR O'RNATISH QAY DARAJADA QONUNIY?

Bugungi kunda radar-detektor (xalq tilida “antiradar”) aksariyatning asosiy yordamchisiga aylanib ulgurdi. Xo'sh, antiradarning o'zi nima? Uning radar-detektordan qanday farqi bor va ularni mashinaga o'rnatish qay darajada qonuniy?

Radar-detektor – bu kerakli chastotalarga moslashgan passiv radiopriyomnik bo'lib, u radar signallarini aniqlab, avtomobilning harakat tezligini o'lchovchi qurilmalarning borligi haqida haydovchiga signal beradi. Antiradar esa aktiv radiatsiya generatori bo'lib, radarga ta'sir ko'rsatib, uning faoliyatini buzadi.

Ushbu ikki atama bir-birining o'rnida tez-tez ishlatilsa-da, ular o'rtasida katta farq bo'lib, radar-detektor faqatgina radar signallarini aniqlaydi va bu to'g'risida ogohlantirish beradi, antiradar esa radarga texnik jihatdan ta'sir ko'rsatadi va uni buzadi.

Ta'kidlash lozimki, ko'plab xorijiy davlatlarda radar-detektor va antiradardan foydalanish tartibga solingan bo'lsa-da, milliy qonunchilikda bu masala to'liq tartibga solinmagan.

BOSHQA DAVLATLARDA QANDAY?

Bir qator sabablarga ko'ra, aksariyat xorijiy davlatlar radar-detektor va antiradardan foydalanishni taqiqlagan va ushbu taqiqlarni buzganlik uchun qat'iy javobgarlik belgilagan. Aytish lozimki, **birinchidan**, ushbu qurilmalar yo'l harakati xavfsizligini kamaytiradi. Jumladan, radar-detektorlar haydovchilarni tezlikni oshirishga undashi mumkin, chunki ular yo'lda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavflar haqida emas, faqatgina radar mavjudligidan xabar beradi.

Ikkinchidan, antiradalar tezlikni aniqlovchi radar faoliyatini ishdan chiqarib, belgilangan tezlik chekloviga rioya qilmasligi, buning natijasida jarimaga tortilmasligi va tezlikka oid talablarga amal qilinmasligiga sabab bo'ladi.

Shuni ta'kidlash kerakki, radar-detektorlar va antiradardan foydalanishga oid qonun hujjatlari mamlakatdan mamlakatga farq qilishi mumkin.

Jumladan, Finlandiyada radar-detektorlar taqiqlangan, Norvegiyada ulardan foydalanishga ruxsat berilgan, ammo cheklovlar bilan. Boltiqbo'yida radar-detektorlarni sotib olish taqiqlanmagan, ammo ular noqonuniydir: agar politsiya mashinadan ushbu qurilmani topsa, uni musodara qiladi va haydovchiga jarima soladi. Estoniya chegarachilari tez-tez mamlakatga kirayotgan haydovchilarning radar-detektorini bor-yo'qligi haqida so'rashadi.

Skandinaviya mamlakatlarida ham radar-detektorlardan foydalanish taqiqlangan. Shvetsiya va Daniyada har qanday turdagi qurilmalardan foydalanish mumkin emas. Bunga rioya qilmaslik jarima va qurilmani musodara qilish bilan jazolanadi. Shvetsiyada qamoq jazosi ham qo'llanilishi mumkin.

Eng qat'iy qonunlar Fransiya va Shveysariyada amal qiladi: agar mashinada radar-detektor topilsa, nafaqat u, balki avtomobil ham musodara qilinadi. Avstriya va Germaniyada qurilma musodara qilinadi.

Ta'kidlash joizki, Yevropaning 30 dan, Osiyoning esa 15 dan ortiq davlatida radar-detektorlardan foydalanish taqiqlangan. Antiradarga esa deyarli dunyoning hech bir davlatida ruxsat berilmagan.

Bundan ko'zlangan maqsad – haydovchini faqat radar bor joyda emas, hamma yerda qoidani buzmay haydashga majbur qilish.

Murodjon NAJMIDDINOV,
huquqshunos

Bugungi kunda har qanday soha jadal rivojlanmoqda. Rivojlanayotgan soha borki, turli xil kamchiliklar, ziddiyatlar, to'sqinliklarga ham uchraydi, albatta. Zamon talabi bilan qo'riqlanadigan obyektlarning xavfsizligi masalasi birinchi o'ringa qo'yilmoqda. Xususan, davlatning normativ-huquqiy bazasi hamda barcha organlar, tashkilotlar hamda korxonalarining amalga oshirgan ishlari hamda tartib-taomillarini tasdiqlovchi hujjatlar tizimi ham turli g'arazli maqsadlarni ko'zlovchi qonunbuzarlarning e'tiboridan chetda qolmagan.

IMZONING QALBAKILASHTIRILGANI qanday aniqlanadi?

Qonunbuzarlar turli xil hujjatlarni qalbakilashtirishadi. Bunday huquqbuzarliklarni aniqlashda, ishlarni dastlabki tergov va sudda ko'rish jarayonida sud-xatshunoslik va hujjatlarning sud-texnik ekspertizasi tayinlanadi. Keling, amaliyotda ko'p uchrayotgan, hujjatlardagi imzolarni texnik qalbakilashtirish va uning usullari, sud ekspertizasida hal etiladigan masalalarni ko'rib chiqamiz.

Imzo muayyan bir shaxsning tasdiqlovchi belgisi hisoblanadi. U shaxs tomonidan huquqiy maqom berish, tasdiqlash yoki holatlarni guvohlantirish maqsadlarida hujjatlarga qo'yiladi. Imzo aynan shu imzo egasi tomonidan qo'yilgandagina, haqiqiy hisoblanadi va yuqoridagi vazifalarni bajaradi.

Shaxslarning hujjatni o'zi imzolashidan tashqari, boshqalar tomonidan uning imzosi texnik qalbakilashtirilishi ham mumkin. Shaxsning imzosini texnik qalbakilashtirish orqali turli xil jinoyatlar, ayniqsa, iqtisodiyot sohasidagi jinoyatlar ko'proq sodir etiladi. Imzoning texnik qalbakilashtirilgani hujjatlarning sud-texnik ekspertizasi tadqiqotlari orqali aniqlanadi.

Imzoni texnik qalbakilashtirish deganda boshqa shaxsning roziligisiz yoki uning xabarisiz shaxsning imzosini asl imzoga yetarlicha o'xshash qilib bajarishga imkon beradigan turli moslamalar va texnik usullardan foydalanish tushuniladi. Soddaroq qilib aytganda, imzolarni texnik qalbakilashtirish shaxsning asl imzosi nuxsa ko'chirishdir.

Amaliyotda hujjatlarning sud-texnik ekspertizasi tadqiqotlarini o'tkazishda imzolarni texnik qalbakilashtirishning bir qator keng tarqalgan usullari uchraydi. Jumladan, imzoni qalam bilan chizib olish, keyin esa ustidan pasta yoki siyoh yurgizish, nuxsa ko'chiruvchi qog'oz yordamida imzoning nuxsasini ko'chirish, uning ustidan pasta yoki siyoh yurgizish holatlari ancha keng tarqalgan. Asl imzoning ustidan bosib, konturini hosil qilish, uning ustidan pasta yoki siyoh yurgizish, "yorug'likda" nuxsa ko'chirish orqali ham imzoni soxtalashtirish mumkin. Bundan tashqari, asl imzoning bo'yovchi moddalarini boshqa hujjatga nuxsa ko'chiruvchi materiallar yordamida ko'chirish, imzo tasvirini hujjatga elektrofotografik usulda tushirish, imzo tasvirini turli (purkovchi va matritsali) printerlar yordamida hosil qilish kabi birmuncha murakkab holatlar ham uchraydi. Amaliyotda imzolarni qalbakilashtirishning boshqa usullarini ham uchratamiz.

Qalbakilashtirilgan imzo mavjud bo'lgan hujjatlar va asl imzolarning namunalari sud ekspertizasiga kelib tushganda, ekspert quyidagilarga e'tibor qaratishi zarur. Jumladan, u tekshirilayotgan imzo kim tomonidan qo'yilgan – ushbu imzoning egasi tomonidanmi yoki boshqa shaxs tomonidanmi, aniqlashi kerak bo'ladi. Bu jarayonda asl nuxsadan ajratish sud-xatshunoslik ekspertizasi orqali amalga oshiriladi.

Agar ushbu imzo boshqa shaxs tomonidan qo'yilgan bo'lsa, imzoning tayyorlanish jarayoni o'rganiladi. Tadqiqot qilinuvchi imzo asl imzodan nuxsa ko'chirish yoki boshqa texnik usullar yordamida bajarilgani bilan farqlanishi mumkin.

Imzolarning texnik tadqiqotlarida imzo shtrixlaridagi bo'yoqlarni farqlash ham muhim o'rin tutadi. Yuqoridagi vazifalar ekspert tomonidan imzolarning texnik tadqiqotlarini o'tkazish metodikasi asosida amalga oshiriladi. Aniqlangan belgilar baholanib, xulosalar shakllantiriladi. Tadqiqot natijalari rasmiylashtiriladi.

Dildora QO'LDOSHOVA,

X. Sulaymonova nomidagi Respublika sud ekspertiza markazi Hujjatlar kriminalistik ekspertizasi laboratoriyasi davlat sud eksperti

– Maktabga ingliz tili o'qituvchisi bo'lib ishga kirmoqchi edim. Ishga kirish uchun qanday hujjatlarni taqdim etishim kerak?

Zarnigor SATTOROVA

– Mehnat kodeksining 124-moddasiga asosan ishga qabul qilish chog'ida ishga kirayotgan shaxs quyidagi hujjatlarni taqdim etadi:

- ✓ fuqaroning shaxsini tasdiqlovchi pasportini yoki uning o'rnini bosuvchi hujjatni yoxud identifikatsiyalovchi ID-kartani, o'n olti yoshgacha bo'lgan shaxslar esa tug'ilganlik to'g'risidagi guvohnomani yoki identifikatsiyalovchi ID-kartani;
- ✓ oxirgi ish joyi bo'yicha tasdiqlangan qog'oz shaklidagi mehnat daftarchasini yoki elektron mehnat daftarchasidan ko'chirmani, bundan birinchi marta ishga kirayotgan shaxslar mustasno. O'rindoshlik asosida ishga kirayotgan shaxslar mehnat daftarchasining o'rniga asosiy ish joyidan olingan belgilangan namunadagi ma'lumotnomani taqdim etadi;
- ✓ harbiy xizmatga majburlar yoki chaqiriluvchilar tegishincha harbiy guvohnomani yoki harbiy hisobda turganlik haqidagi guvohnomani;
- ✓ oliy yoki o'rta maxsus, kasb-hunar ta'lim tashkilotini tamomlaganligi to'g'risidagi diplomni, qaysi ishni bajarish uchun faqat maxsus ma'lumotga yoki maxsus tayyorgarlikka ega bo'lgan shaxslar qo'yilishi mumkin bo'lsa, o'sha ishga kirish chog'ida ushbu ishni bajarish huquqiga doir guvohnomani (sertifikatni) yoxud boshqa tegishli hujjatni;
- ✓ soliq to'lovchining identifikatsiya raqamini;
- ✓ jismoniy shaxsning shaxsiy identifikatsiya raqamini (mavjud bo'lganda);
- ✓ jamg'arib boriladigan pensiya daftarchasini, bundan birinchi marta ishga kirayotgan shaxslar mustasno.

Ish beruvchi birinchi marta ishga kirgan, besh kundan ortiq ishlagan shaxslarga va qonunchilikda o'ziga nisbatan mehnat daftarchalarini yuritish nazarda tutilmagan avval ishlagan shaxslarga mehnat daftarchasini rasmiylashtirishi, oldin jamg'arib boriladigan pensiya tizimida hisobda turmagan xodimlarni bunday hisobga qo'yish uchun choralar ko'rish shart.

Ishga qabul qilish chog'ida ishga kirayotgan shaxsdan Mehnat kodeksida, shuningdek, boshqa qonunchilik hujjatlarida nazarda tutilmagan hujjatlarni talab qilish taqiqlanadi.

Savolga Sariosiyo tuman adliya bo'limi yuridik xizmat ko'rsatish markazi boshlig'i Najmiddin ESHMURZAYEV javob berdi

IKKI OYLIK ISH HAQI TO'LANMAGAN

To'rtko'l tuman adliya bo'limiga fuqaro B.A. 2023-yil oktabr va noyabr oylarida tuman Irrigatsiya bo'limi maxsus xizmatida ishlagan davri uchun oylik ish haqi to'lab berilmaganidan norozi bo'lib murojaat qilgan.

Murojaat o'rganilganda, haqiqatan ham B.A.ga Irrigatsiya bo'limining maxsus xizmatida ishlagan davrida 2023-yil oktabr va noyabr oylarida to'lanishi lozim bo'lgan 1 million 769 ming 880 so'm, noyabr oyi uchun 1 million 896 ming 300 so'm, jami 3 million 666 ming 180 so'm miqdorida ish haqi shu kunga qadar to'lab berilmagan aniqlandi.

Vaholanki, Mehnat kodeksining 253-moddasiga ko'ra, xodimlarga ish haqi to'lash muddatlari jamoa shartnomasida yoki ichki hujjatda, ular mavjud bo'lmaganda esa mehnat shartnomasida shart qilib ko'rsatilgan muddatlarda va har yarim oyda bir marta kam bo'lishi mumkin emasligi belgilangan.

Shuningdek, xodimlarga oylik ish haqi, qoida tariqasida, o'n olti kundan ko'p bo'lmagan tanaffus bilan ikki qismga bo'lingan holda (bo'nakda va qolgan qismi miqdorida) to'lanadi deb ko'rsatilgan.

Yuqoridagilarga ko'ra, tuman adliya bo'limi tomonidan tuman Irrigatsiya bo'limiga B.A.ga 3 million 666 ming 180 so'm miqdorida ish haqi to'lab berish choralarini ko'rish to'g'risida taqdimnoma kiritilib, xodimning ish haqi to'lab berilishi ta'minlandi.

Bekpo'lat AVAZMETOV,

To'rtko'l tuman adliya bo'limi yuridik xizmat ko'rsatish markazi boshlig'i

6 JARAYON

Bugungi kunda mamlakatimizda advokatura institutiga fuqarolik jamiyatining ajralmas qismi sifatida qaralib, tobora mas'uliyatli va muhim vazifalar yuklanmoqda. Xususan, davlatning huquqiy siyosatni amalga oshirish va fuqarolarning huquqiy savodxonligini tashkil etish, aholining huquqiy madaniyatini oshirish, fuqarolarga malakali yuridik yordam ko'rsatishda advokatura muassasalari faoliyati o'ziga xos ahamiyat kasb etmoqda.

ADVOKATURA FAOLIYATIDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALAR

2022-yil 30-maydagi "Advokatura faoliyatiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Prezident qarori bilan advokatura faoliyatiga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy qilish orqali jismoniy va yuridik shaxslarga yuridik yordam ko'rsatish sifati yaxshilandi. Mazkur qarorga ko'ra, hozirda advokatura tuzilmalari faoliyatiga raqamli texnologiyalarni keng joriy etish hamda ularning yuridik yordam ko'rsatish xizmatlarini raqamlashtirish orqali "Yuridik yordam" tizimi ishga tushirildi.

Bundan tashqari, raqamlashtirish jarayoni davomida advokatlik faoliyati bilan shug'ullanish huquqi uchun litsenziya berishni "Litsenziya" axborot tizimi orqali amalga oshirish belgilandi. Shuningdek, advokatlik tuzilmalarini davlat ro'yxatidan o'tkazish, qayta ro'yxatdan o'tkazish va tugatishni Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali orqali "yagona darcha" tamoyili asosida faqat elektron tarzda amalga oshirish tartibi belgilandi.

O'ZIGA XOS TAJRIBA

Agar e'tibor berib kuzatsak, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari keng yo'lga qo'yilgan davlatlarda advokatura faoliyati ham rivojlanganini ko'ramiz. Raqamli texnologiyalarni advokatura, shu jumladan advokatlik tuzilmalarining turli yo'nalishdagi faoliyatiga, masalan, advokatlik maqomini olish, litsenziyalash, imtihon va malaka oshirish, masofaviy ravishda maslahatlar berish, hattoki tergov harakatlarida qatnashish jarayonlariga ham joriy etish konsepsiyasidan ilg'or xorijiy mamlakatlarda keng qo'llaniladi. Xususan, bu borada AQSh, Germaniya, Yaponiya, Turkiya, Kanada kabi davlatlar o'ziga xos tajribaga ega.

Shu ma'noda, mamlakatimizda ham advokatlik tuzilmalarining nufuzini yuksaltirish, fuqarolarning

yuridik yordam olishga doir huquq va manfaatlarini to'liq ro'yobga chiqarish uchun to'sqinlik qilayotgan byurokratik holatlarni yo'qotish, raqamli texnologiyalar asosida advokatlik xizmatlarini ko'rsatishni tashkil etish va ularning sonini izchillik bilan oshirib borish zaruriyati tug'ildi. Shu jumladan, sohada litsenziyalash tartib-taomillar sohasini ilg'or xorijiy tajriba va zamonaviy rivojlantirish tendensiyalari asosida takomillashtirish zamon talabidir.

Ta'kidlash lozimki, notarial idoralar va notariuslardan farqli ravishda, advokatlar tomonidan ko'rsatiladigan xizmatlarni raqamlashtirish yuzasidan ishlar shu vaqtgacha munosib darajada tashkil etilmayotgan edi. Masalan, pandemiya sharoitida notariuslar masofaviy shaklda ham o'z funksiyalarini amalga oshirishdi. Advokatlar esa bu vazifani o'zlarida mustaqil ravishda, hech qanday tizimsiz, istagan shaklda va ko'rinishda yuritib kelar edi.

Endilikda esa, fuqarolarga yuridik yordam ko'rsatish jarayonlarini raqamlashtirish orqali "Yuridik yordam" axborot tizimi ishga tushirildi. Mazkur axborot tizimiga advokatura sohasi bilan bevosita taalluqli bo'lgan sudlar va huquqni muhofaza qiluvchi organlar hamda boshqa davlat organlari faoliyati integratsiya qilingan.

Shuningdek, advokatlik tuzilmalari tomonidan advokatlar muayyan ishni olib borish uchun beriladigan an'anaviy shakldagi order maqomiga teng bo'lgan maxsus QR-kod qo'yilgan "Elektron advokatlik orderi"ni berish amaliyoti yo'lga qo'yildi. Bu esa, advokatlarning eskidan qolib ketgan qog'ozdagi orderlarni yagona shaklga keltirishiga imkon yaratdi.

Ayni chog'da, surishtiruvchi, tergovchi va prokuror, sudya uchun o'ziga xos bosh og'riqqa aylangan davlat hisobidan himoyachini tanlash va tayinlash jarayonida ham jiddiy o'zgarish yuz berdi. Ya'ni, endilikda davlat hisobidan advokatlarni ishga jalb etish inson omilisiz, elektron tartibda, tasodifiy tanlash yo'li bilan aniqlanadi.

MALAKALI YURIDIK YORDAM

Sir emaski, yuridik xizmat va umuman, advokatlarga bo'lgan talab yuqori bo'lsa-da, ularning sifati va ish natijalari borasida ba'zida fuqarolardan asosli e'tirozlar kuzatiladi. Ushbu vaziyatlarning oldini olish, yuridik yordam sifatini oshirish, advokatlarning bilimi va malakasini oshirish tizimiga raqamli texnologiyalarni tatbiq qilish orqali huquqni qo'llash amaliyotini birxillashtirish tartibi joriy etildi. Shuningdek, malakali yuridik yordamni kafolatlash maqsadida advokatlarning onlayn malaka oshirishini tashkil etish va malaka oshirganini tasdiqlovchi hujjatlarni elektron shaklda berish tartibi yo'lga qo'yildi.

Advokatlik tuzilmalari faoliyatiga zamon talabi bo'lgan raqamli texnologiyalarning joriy etilishi advokatura faoliyati ko'rsatkichlarini yanada oshirishga xizmat qiladi, albatta. Bu esa jismoniy va yuridik shaxslarning malakali va sifatli yuridik yordam olishga bo'lgan manfaatlarini ta'minlash darajasini yuksaltirishga, advokatura oldida turgan eng asosiy vazifalardan biri – fuqarolik jamiyatida huquqiy yordam ko'rsatishni amalga oshirishda samarali zamonaviy raqamli mexanizmlarni qo'llashga imkon beradi.

Otabek TOSHEV,

TDYU Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish kafedrasini o'qituvchisi, yuridik fanlar doktori (PhD), advokat

SUD ZALIDAN

Andijon shahrida yashovchi Solijon Boymirzayev (ism-shariflari o'zgartirilgan) 2022-yil yanvar oyidan buyon tadbirkor hamyurtlarimizning qo'shni Qirg'iziston Respublikasi, Qorasuv shahridagi chakana bozoridan sotib olgan tovarlarini tashish bilan shug'ullanayotgandi. Albatta, mehnatiga yarasha topish-tutishi ham yomon emasdi.

QALBAKI PATTA

Gap shundaki, ko'pchilik Qirg'izistonga Xo'jaobod tumanida joylashgan "Do'stlik" chegara bojxona posti orqali o'tib, borib-keladi. Amaldagi tartibga ko'ra, Qirg'iziston Respublikasidan O'zbekistonga birinchi marotaba o'tayotgan har bir fuqaro 10 kilogramm yukni davlat boji to'lamasdan olib o'tishga haqli ekani, kelgusida esa har bir kilogramm yuk uchun 3 AQSh dollaridan davlat boji to'lashi lozimligi belgilangan. Shu ma'noda aytganda, Solijon ham boshqa tadbirkor savdogarlar qatori chegaradan o'tishda bojxona xodimlarining xizmat jarayoniga guvoh bo'lardi. Ya'ni, bojxonachilar yo'lovchilarning davlat boji to'langanini tasdiqlovchi to'lov pattasini ularning fuqarolik pasporti bilan solishtirib, yukni tarozida tortgandan so'ng to'lov pattasini yirtgan holda o'tkazishini kuzatardi.

– Ba'zan yo'lovchilar ko'pligidan bojxona xodimlari to'lov pattasini fuqaroning pasporti bilan solishtirmas ham ekan, – deb o'yladi u bir kuni.

Shundan keyin S. Boymirzayevda bojxona xodimi muhri va to'lov pattalarini soxtalashtirish orqali pul ishlash fikri tug'ildi. Binobarin, bir necha kun avval foydalanilgan pattalarni to'plab yuradi. 2023-yil 1-2-avgust kunlari esa O'sh shahrida yashovchi "Kadir" ismli tanishiga to'lov pattalarini ko'rsatib, undan bojxona xodimining dumaloq muhri va "TO'LANDI" yozuvli to'rtburchak shtampni yasab berishini iltimos qiladi.

Albatta, o'shlik yigit 1 million 500 ming so'm evaziga Solijonning buyurtmasini qoyilmaqom qilib bajaradi. Ya'ni, Andijon viloyat bojxona boshqarmasi "Do'stlik" chegara bojxona posti xodimlari Izzatillo Akramov, Jamoliddin Yulchiyev, Nurzodbek Davronov va Muhammadrasul To'lanovlarga tegishli "O'ZBEKISTON BOJXONASI", *ANDIJON VILOYATI-AN*ANDIZHAN REGION yozuvli 041, 123, 151, 158-raqamli dumaloq muhrlar hamda bank kassalarida foydalaniladigan "TO'LANDI" yozuvli, to'rtburchak shakldagi shtampni maxsus rezinaga tipografik usulda qalbakilashtirilgan holda tayyorlab beradi.

2023-yil 16-avgust kuni soat 17:30 larda "A4" o'lchamdagi qog'ozga "2023-yil 15-avgustda fuqaro Kambarova Muhabbatxon tomonidan 432 ming 300 so'm davlat bojlari to'landi", "2023-yil 16-avgustda fuqaro Mashrabxon Sobirova tomonidan 432 ming 300 so'm davlat bojlari to'landi" degan soxta yozuvli, lekin bir xil – 67035321-seriyali, orqasiga "Do'stlik" chegara bojxona posti xodimi M. To'lanovning dumaloq muhri bosilgan 2 ta to'lov pattasini Andijon shahridagi "Mumtoz" savdo markazida xolis mijozga 400 ming so'mga sotgan vaqtida viloyat bojxona boshqarmasi va IIB xodimlari tomonidan ushlanadi. Oqibatda unga nisbatan jinoyat ishi qo'zg'atiladi.

Jinoyat ishlari bo'yicha Andijon shahar sudi S. Boymirzayevni Jinoyat kodeksining tegishli moddalari bilan aybli deb topib, qonuniy jazoga mahkum etdi.

Muhayyoxon TURDIYEVA,

jinoyat ishlari bo'yicha Andijon shahar sudi sudyasi

Tezkor notarius xizmati: voyaga yetmagan farzandingizning chet elga chiqishi uchun rozilik olish osonlashdi.

Aslida vasiylik va homiylik instituti shakllanishi sharqona qadriyatlar va tarix bilan hamohangdir. Ushbu soha mustaqillikka erishganimizdan so'ng yanada takomillashtirildi, isloh qilindi va tartibga solish mexanizmi ishlab chiqildi, uning vazifalari, funksiyasi, maqsadi va faoliyat yo'nalishlari qonuniy mustahkamlab qo'yildi.

“

“Vasiylik va homiylik” to'g'risidagi qonunning 3-moddasida vasiylik – o'n to'rt yoshga to'lmagan yetim bolalarni va ota-onasining qaramog'idan mahrum bo'lgan bolalarni, shuningdek, sud tomonidan muomalaga layoqatsiz deb topilgan fuqarolarni ularga ta'minot, tarbiya va ta'lim berish, ularning mulkiy va shaxsiy nomulkiy huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish maqsadida joylashtirishning huquqiy shakli sifatida ko'rsatilgan.

Homiylik – o'n to'rt yoshdan o'n sakkiz yoshgacha bo'lgan yetim bolalarni va ota-onasining qaramog'idan mahrum bo'lgan bolalarni, shuningdek, sud tomonidan muomala layoqati cheklangan fuqarolarni ularga ta'minot, tarbiya va ta'lim berish, ularning mulkiy va shaxsiy nomulkiy huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish maqsadida joylashtirishning huquqiy shakli. Sog'lig'ining holatiga ko'ra, mustaqil ravishda o'z huquqlarini amalga oshira olmaydigan va o'z majburiyatlarini bajara olmaydigan voyaga yetgan muomalaga layoqatli fuqarolarga bu shaxslarning iltimosiga ko'ra homiylik belgilanishi mumkin.

Ota-ona vafot etganda, ota-onalik huquqidan mahrum etilganda, ularning ota-onalik huquqi cheklanganda, ular muomalaga layoqatsiz deb topilganda, kasal bo'lganda, uzoq muddat bo'lmaganda, ota-ona bolalarni tarbiyalash yoki ularning huquq va manfaatlarini himoya qilishdan bo'yin tovlaganda, shu jumladan ota-ona tarbiya, davolash, aholini ijtimoiy himoyalash muassasalari va shunga o'xshash boshqa muassasalardagi bolasini olishdan bosh tortgan-

Konstitutsiyamizning 45-moddasida ko'rsatib o'tilganidek, voyaga yetmaganlar, mehnatga layoqatsizlar va yolg'iz keksalarning huquqlari davlat himoyasidir.

VASIYLIK VA HOMIYLIK INSTITUTI

NIZOLARNI HAL ETISHDAGI ISHTIROKI KENG

da, shuningdek ota-ona qaramog'idan mahrum bo'lgan boshqa hollarda bolalarning huquq va manfaatlarini himoya qilish vasiylik va homiylik organlari zimmasiga yuklatiladi.

“

Shuningdek, Oila kodeksining 149-moddasida esa Vasiylik va homiylik organidan tashqari, boshqa quridik va jismoniy shaxslarning ota-ona qaramog'idan mahrum bo'lgan bolalarni aniqlash va joylashtirish bo'yicha faoliyat quritishiga qo'l qo'yilmasligi, ota-ona qaramog'idan mahrum bo'lgan bolalar to'g'risidagi ma'lumotlarni vasiylik va homiylik organiga xabar qilmaganlik, qonunda belgilangan tartibda javobgarlikka tortilishi ko'rsatib o'tilgan.

Prezidentimizning 2023-yil 1-iyundagi “Aholiga sifatli ijtimoiy xizmat va yordam ko'rsatish hamda uning samarali nazorat tizimini yo'lga

qo'yish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar to'g'risida”gi farmoni bilan vasiylik va homiylik tizimini takomillashtirish, shu jumladan oilaga asoslangan bolalarni parvarish qilishning muqobil shakllarini rivojlantirish maqsadida tuman hokimligi tasarrufidagi vasiylik va homiylik organi 2024-yilning 1-yanvaridan boshlab yangidan tashkil etilgan tuzilma – “Inson” ijtimoiy xizmatlar markazlariga ko'chirilib, o'z faoliyatini davom ettirishi Yangi O'zbekiston islohotlarining mantiqiy davomidir.

Shuningdek, 2023-yil 11-aprelda-gi “Xotin-qizlar va bolalar huquqlari, erkinliklari hamda qonuniy manfaatlarini ishonchli himoya qilish tizimi yanada takomillashtirilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida”-gi qonun bilan Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksning 477-moddasiga prim 7-moddasi qo'shilib, quyidagi tahrirda bayon etildi:

“

“Ota-ona qashash joyida vaqtincha bo'lmaganda yoxud ular o'z ota-onalik majburiyatlarini bajara olmaydigan davr uchun voyaga yetmagan bolalariga vasiy yoki homiy taqinlash bo'yicha majburiyatlarini bajarmasligi, bazaviy hisoblash miqdorining bir baravaridan besh baravarigacha miqdorda jarima solishga sabab bo'ladi”.

Xuddi shunday huquqbuzarliklar ma'muriy jazo chorasi qo'llanilganidan keyin bir yil davomida takror sodir etilgan bo'lsa, bazaviy hisoblash miqdorining besh baravaridan o'n baravarigacha miqdorda jarima solishga sabab bo'ladi.

Vasiylik va homiylik instituti yurisprudensiyada nafaqat moddiy-huquqiy, balki protsessual-huquqiy institut sifatida o'rganiladi. Chunki mazkur organ (tuzilma)ning nizolarni hal qilishdagi ishtiroki keng. Masalan, oilaviy munosabatlarni tartibga solishda ishtirok etish shakllari mavjud: sudga qadar ishtiroki, sud jarayonida hamda sud hujjatlarini ijro etish jarayonida ishtiroki muhim.

Mazkur bosqichlarda vasiylik va homiylikning, jumladan, vasiy yoki homiyning qonunda ko'rsatilgan vazifalari va vakolatlari bor, har bir bosqichda ishtirok etish asoslari borki, ularni buzish yoki noto'g'ri bajarish muayyan javobgarlikka olib keladi. Sud ishlarni hal qilayotganda vasiylik va homiylik organi beradigan ish bo'yicha xulosani olishi va ishga qo'shishi, sud muhokamasida undan foydalanishi zarur. Ishning haqiqiy holatini ochib berishda mazkur organing xulosasi muhim ahamiyatga ega.

Ruxsora IBADOVA,
Sudyalar oliy maktabi tinglovchisi

E'LONLAR

Navoiy viloyat adliya boshqarmasi tomonidan advokat Tuxtamishov Mehroz Miyassarovichga 2022-yil 22-fevralda berilgan NV000117-raqamli advokatlik faoliyati bilan shug'ullanish huquqini beruvchi litsenziyaning amal qilishi va advokatlik maqomi boshqarmaning 2024-yil 28-martdagi 75-um-sonli buyrug'iga asosan tugatildi.

O'zbekiston Respublikasi “Notariat to'g'risida”gi qonunining 152-moddasiga muvofiq Jizzax viloyat adliya boshqarmasining 2024-yil 2-apreldagi 78-um-son buyrug'iga asosan, Jizzax shahrida xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notarius N. Muxamedovaga berilgan xususiy notarial faoliyat bilan shug'ullanish huquqini beruvchi litsenziyaning amal

qilishi 1 (bir) oy muddatga (2024-yil 3-apreldan), Zomin tumanida xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notarius N. Fayziyevaga berilgan xususiy notarial faoliyat bilan shug'ullanish huquqini beruvchi litsenziyaning amal qilishi 1 (bir) oy muddatga (2024-yil 3-apreldan) hamda Zafarobod tumanida xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notarius N. Zavqiyevga berilgan xususiy notarial faoliyat bilan shug'ullanish huquqini beruvchi litsenziyaning amal qilishi 3 (uch) oy muddatga (2024-yil 4-apreldan) to'xtatildi.

Andijon viloyat adliya boshqarmasining 2024-yil 27-martdagi 126-um-son buyrug'i bilan “ADVOKAT ZAFAR OCHILOV” advokatlik byurosi advokati Ochilov Zafar

Zokirjonovichga boshqarma tomonidan 2018-yil 21-dekabrda berilgan AN №000100 raqamli advokatlik faoliyati bilan shug'ullanish huquqini beruvchi litsenziyaning amal qilishi advokat ayblanuvchi tariqasida jalb etilgan paytdan boshlab va sud hukmi qonuniy kuchga kirguniga qadar yoxud reabilitatsiya qiluvchi asoslarga binoan uni jinoiy javobgarlikdan ozod etish to'g'risida qaror qabul qilinguniga qadar to'xtatildi.

Buxoro viloyat adliya boshqarmasining 2024-yil 29-martdagi buyrug'i bilan “Fazolat-Baxodir” advokatlar byurosi advokati Sobirov O'tkirjon Baxodirovichning boshqarma tomonidan 2022-yil 27-dekabrda berilgan advokatlik faoliyati bilan shug'ullanish huquqini beruvchi

L-70664775-sonli litsenziyaning amal qilishi va advokatlik maqomi (advokatlik guvohnomasi №004587, 25.01.2024-y.) sudning advokatni jinoyat sodir etishda aybdor deb topish haqidagi ayblov hukmi qonuniy kuchga kirganligi munosabati bilan tugatildi.

Qashqadaryo viloyat adliya boshqarmasi tomonidan joriy yilning 18-mart kuni “Nasaf madad maslahatchi” advokatlar hay'ati advokati Shukurov Anvar Yuldashevichga boshqarma tomonidan 2023-yil 8-noyabrda berilgan L-70662368-reyestr raqamli advokatlik faoliyati bilan shug'ullanish huquqini beruvchi litsenziyasi hamda advokatlik maqomi tugatildi.

8 YANGI KITOB

Qachon kitobxonlik xususida gap ket-sa, xayolimga kinorejissyor, O'zbekiston xalq artisti Shuhrat Abbosov keladi. Bir intervyusida Shuhrat aka 95 ming dona kitob fondidan iborat kutubxonasi mavjudligini aytgandi. Kingadir bu raqam unchalik hayratlanarli tuyulmas, ammo meni lol qoldirgani rost. Negaki, bu – 95 yoshga kirgan inson har kuni kamida 2 ta yoki 3 tadan kitob yiqqan, deganidir.

“KITOB – SAODAT KALITI”

Huquqshunos va shoir, Angren universiteti rektori, yuridik fanlari doktori, professor, O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi a'zosi Komil Sindarovning umumiy tahriri ostida nashrdan chiqqan “Kitob – saodat kaliti” nomli kitobni varaqlar ekanman, beixtiyor yuqoridagi o'y-fikrlar xayolimdan o'tadi. Shu bilan birga, kitobning bitmas-tuganmas xazina ekani-ga yana bir karra amin bo'laman.

Mazkur kitob avvalida keltirilgan, Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning “Kitob o'qigan, o'zining ustida ishlagan odamda qanot bo'ladi. Shuning uchun hech kimni pisand qilmaydi. “Kattalar”ga xushomad qilmaydi. Uning bilimi bor, ilmi bor. Mana, nima uchun kitob o'qing-lar deymiz. Kitob o'qisangiz, savol berishni bilasiz” degan purhikmat fikrlari e'tiborimni tortdi. Davlatimiz rahbarining ayni so'zlari har bir yurtdoshimizni, ayniqsa, yoshlarni yanada kitobxonlikka undashi, ota-onalarning esa far-zandini kitobga oshno etib tarbiyalash borasi-dagi mas'uliyatini oshirishi shubhasiz.

Ta'kidlash joizki, “Kitob – saodat kaliti”da ulug' alloma va donishmandlarning, zamon-dosh ijodkorlarimizning kitob hamda kitob-xonlikka oid hikmatli so'zlari, hayotiy xulo-salari, e'tiroflari, kitob o'qish tartibi, sirlari, yoshlarni kitob o'qishga qiziqtirish bo'yicha pedagogik tavsiyalar, kitob o'qishning foyda-lari, dunyo kutubxonalari tarixi, kitob tanlash san'ati, xotirani mustahkamlash borasidagi ilmiy tavsiyalar hamda eng qadimiy, eng katta, eng kichik, eng baland kutubxonalar va kitob

bilan bog'liq hayratlanarli suratlar o'rin olgan.

– Ko'pincha ota-onalar, kattalar farzand-larini kitob o'qishga da'vat qiladilaru, ammo ularga qaysi kitobni o'qish kerakligini, bunda nimalarga e'tibor qaratish lozimligini uqtir-maydi. To'g'rirog'i, ko'pchilik ota-onalarning o'zlari ham bu ilmlardan bexabar bo'ladi. Xul-las, kitob o'qish odobi, tartib-tamoyillari, kitob-xonlik madaniyatining o'zi – bir ilm. Bu ilmni o'zlashtirmay turib, hech bir inson haqiqiy kitobxon bo'la olmaydi, – deb yozadi muallif kitob muqaddimasida.

Darhaqiqat, kitob o'qish istagi, ishtiyoqi, kitobxonlik madaniyati hammaga ham nasib etavermaydigan xislat. Axir, kitob yoki kitob-xonlik haqida gapirsangiz, ensasi qotadigan yoxud “Internetda hamma ma'lumot borku” deb aql o'rgatadigan, “Men kitob o'qisam, uy-qim keladi” deyishdan xijolat chekmaydigan-lar oz emasku oramizda. Menimcha, bu toifa insonlarga “Savodli bo'la turib kitob o'qima-gan kishining savodsizdan farqi yo'q” degan gapni tez-tez eslatib turish kerak.

Shuningdek, kitobdagi Angren universite-ti talabalari va murabbiylarining respublika oliy ta'lim muassasalari talabalari va profes-sor-o'qituvchilariga Murojaatnomasi ham e'tiborimni tortdi. Unda talaba va profes-sor-o'qituvchilar o'z tengdosh hamda ham-kasblarini “Bir oyda bir kitob” loyihasi doirasida birlashishga chaqirgan.

Shu o'rinda yuqoridagi fikrlarimizning isboti tariqasida kitobdagi ayrim iqtiboslarga e'tibor qaratsak.

“... olamda yana bir mo'jiza borki, uning buyukligi, muqaddasligi yetti mo'jizaning ja-miki ulug'vorligi, go'zalligidan kamlik qilmaydi. Bu mo'jiza – kitob. Kitobning mo'jiza, mo'ji-za bo'lganda ham birinchi mo'jiza ekanligini ko'pgina ulug'lar qayd qilgan”.

Ozod SHARAFIDDINOV,
O'zbekiston Qahramoni

Insoniyat o'zining me'moriy yodgorliklari yoki o'lmas musiqasini qanchalik ardoqlasa, kitob ham o'shalar qatorida, balki ulardan ham yuksakroq turishini unutmashimiz kerak.

Abdulla O'RIPOV,
O'zbekiston Qahramoni

Umuman kitob o'qimaydigan mehnatkash-dan ko'ra, kitob o'qiydigan dangasa yaxshiroq. Chunki u doim qiyin topshiriqlarga oson ye-chim topa oladi.

Bill GEYTS

Kitob – boylik. Lekin xarid qilingani emas, o'qilgani.

Az-ZAMAXSHARIY

Eski po'stin kiysang ham, yangi kitob o'qish-ga odatlan.

Ostin FYELPS

Ming marta eshitgandan bir marta ko'rgan yaxshi, deganlaridek, siz ham “Kitob – saodat kaliti” risolasini o'qisangiz, kitobga, kitobxon-likka bo'lgan ishtiyoqingiz yanada ortishiga ishonamiz.

Xurshid SULTONOV,
“Inson va qonun” muxbiri

Jamiyat hayotining har bir jabhasida ayollarning o'rni beqiyos. Ular orasida davlat va jamoat arboblari, se-nator va deputatlar, O'zbekiston Qahramonlari, akade-mik va professorlar, xalq shoirlari, xalq o'qituvchilari, el sevgan san'atkorlar borligini e'tirof etish mumkin.

XADICHA SULAYMONOVA – ILM VA MATONAT TIMSOLI

Yaqin tariximizda ham o'zbekning benazir ayollari o'chmas iz qoldirgan. Ana shunday fidoiy, o'zbek yurisprudensiyasi tari-xida munosib o'rin egallagan ayollardan biri Xadicha Sulaymo-novadir.

X. Sulaymonova 1913-yil 3-iyulda Andijonda ziyoli oila-da dunyoga kelgan. Uning tarjimai holida mashaqqatli bola-lik yillari bilan birga katta mehnat yutuqlari, faxrli martaba va unvonlar sohibasi, degan sharafli e'tiroflar bor. U xalq sudya-si, O'zSSR Oliy sudi a'zosi, huquqshunoslik sohasida birinchi o'zbek olimasi, yuridik fanlar doktori, professor, “O'zSSRda xizmat ko'rsatgan fan arbobi” unvonlari, O'zSSR Adliya vaziri hamda O'zSSR Oliy sudi raisi kabi yuksak lavozimlarda faoliyat yuritgan.

Xadicha Sulaymonovaning xalqimiz farovonligi, ilm-ma'rifat-ni yuksaltirish yo'lida, ayniqsa, huquq sohasida qilgan ishlari tahsinga sazovor. Jumladan, uning bakalavr, aspirantura va doktorlik yillaridagi ilmiy ish, dissertatsiyalari mavzulariga e'ti-bor beradigan bo'lsak, o'z davrining murakkab va muammoli mavzulari ilmiy asoslaganidan xabardor bo'lamiz. Masalan, u aspirantura bosqichida o'qiyotgan davrida “Harbiy inter-vensiya va grajdanlar urushi davrida O'zbekistonning jinoyat qonunlari” nomli ilmiy ishni tayyorlashga kirishadi. Ammo ik-kinchi jahon urushi sabab u ko'plab aspirantlar qatori Tosh-kentga qaytadi hamda ilmiy va pedagogik faoliyatini davom ettiradi. Qiyinchiliklar bilan misqolab terilgan har bir bilim, ilmiy izlanishlar o'z samarasini berib, 1945-yilda SSSR Adliya komis-sarligi huzuridagi Butunittifoq yuridik fanlar institutida dissertat-siyasini himoya qilib, huquqshunoslik fanlari nomzodi ilmiy da-rajasi o'lgan ilk o'zbek ayoli sifatida tarix sahifalaridan joy oldi.

Xadicha Sulaymonovaning keyingi ilm dargohi – SSSR Fanlar akademiyasining Huquq instituti bo'lib, u yerda ikki yil-lik o'qish va ilmiy izlanishlardan so'ng “O'zbekistonda jinoyat huquqining vujudga kelishi va rivojlanishi” mavzusida doktor-lik dissertatsiyasini himoya qilib, Toshkentga qaytdi. Huquq sohasidagi tinimsiz izlanishlar, tadqiqotlar samarasi o'laroq 1956-yil oktabrda Xadicha Sulaymonova O'zbekiston Res-publikasi Fanlar akademiyasining haqiqiy a'zosi etib saylanib, akademik degan ilmiy unvonga loyiq topildi.

X. Sulaymonovani nafaqat huquqshunos, olim, akade-mik, balki davlat arbobi, kuchli siyosatshunos sifatida ham ko'pchilik yaxshi biladi. Buning dalili sifatida dunyoning nufuzli anjumanlarida, jumladan, 1956-yilda Amsterdam shahrida sot-siologlarning 3-xalqaro anjumanida O'zbekiston vakili sifatida ishtirok etgani, 1961-yili Birlashgan Arab Respublikasida o'tka-zilgan Osiyo va Afrika ayollarining birinchi konferensiyasida qatnashib, nutq so'zlaganini ta'kidlash mumkin.

Iste'dodli olim 1965-yilning 26-noyabrda 52 yoshida ka-sallik tufayli olamdan o'tdi. Oradan qariyb 60 yil o'tgan bo'lsa-da, X. Sulaymonovaning ilmiy merosini o'rganish, xotirasini abadiylashtirish, shu bilan birga uning hayot yo'lini aks ettirgan maqola, yodnoma va kitoblarning keti uzilmaydi. Jumladan, 2023-yil Xadicha Sulaymonova tavalludining 110 yilligi mu-nosabati bilan yurtimiz bo'ylab turli tadbir va ilmiy anjumanlar tashkil etildi. Xususan, Toshkent davlat yuridik universitetida “Xadicha Sulaymonova” nomidagi stipendiya tashkil etilishi talaba yoshlarning olim hayoti va ilmiy boyligini o'rganishiga yana bir yo'l ochdi.

Xulosa qilib aytganda, Xadicha Sulaymonova biz – bo'lajak huquqshunoslar uchun haqiqiy bilim va tafakkur, ma'rifat va matonat timsoli bo'lib qoladi.

Sitora IBROHIMOVA,

Toshkent davlat yuridik universiteti 2-bosqich talabasi